

TERÜLETFEJLESZTÉS

OKTATÁSI SEGÉDLET

SZERKESZTETTE:

DR. BEDE ISTVÁN

PTE PMMK

URBANISZTIKA TANSZÉK

2007

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető

1. hét

A területfejlesztés fogalma

A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

Eszközrendszer

A területfejlesztés fogalmi megközelítései

Fogalmi elemek

A regionális politika alapelvei

2. hét

A szubszidiaritás és a decentralizáció elve a közösségi szabályozásban

A programozás elvének jogi szabályozása

A célok megvalósításának eszközei: az egyes alapok

3. hét

Célok és eszközök

A programozás elvének hazai jogi szabályozása

A koncentráció elvének megjelenése a jogi szabályozásban

A koncentráció területei, fajtái

A koncentráció szabályozása a különböző programozási időszakokban

Az EU támogatási forrásai 2007-2013

Az egyes célokhoz és eszközökhöz tartozó területi egységek

4. hét

I. A konvergencia célkitűzés

II. Regionális versenyképesség és foglalkoztatottság célkitűzés

III. Európai területi együttműködés célkitűzés

Földrajzi koncentráció

NUTS térkategóriák

A célok és a földrajzi területi egységek közötti kapcsolat

A koncentráció a hazai szabályozásban

Az egyes pénzügyi támogatási formák, feltételek, pályázati rendszer

Központi források

Decentralizált források

5. hét

A partnerség elve

A partnerség közösségi szabályozásának értékelése

A partnerség a hazai jogi szabályozásban

A szabályozás értékelése

Az addicionalitás elve

Átláthatóság, monitoring

6. hét

Intézményrendszer

A közösségi szabályozás szerinti intézményrendszer

A magyarországi intézményrendszer és feladatai

A tervezés és a végrehajtás irányításának hazai intézményrendszere

7. hét

Az EU regionális politikája és a strukturális alapok

A regionális politika célja

A regionális politika alapelvei

A pénzügyi források

Az EU-s regionális politika és a pénzügyi források kapcsolatrendszere

Az előcsatlakozási alapok

A pénzügyi alapok jellemzői

ERFA

ESZA

EMOGA

HOPE

Kohéziós Alap

Közösségi kezdeményezések

8. hét

Kik kapják a támogatást?

Célkitűzések

Támogatott régiók (2000-2006)

Hogyan lehet pénzhez jutni?

A tervezés menete

A Közösségi Támogatási Keret szerkezete

Operatív Program

Programkiegészítő dokumentum tartalma

9. hét

Regionális tervezés, menedzsment az EU-ban

Területi közigazgatás - történet

Az állam szerepe

Közérdek - magánérdek

Térségek

Régió definíció

Régió - megközelítések

Régiók az EU-ban

A NUTS területi egységek

Régiók felértékelődése az EU-ban

10. hét

Régió típusok

Magyarország régiós felosztása

A Közép-Magyarországi Régió

A kistérség

11. hét

Területfejlesztés – regionális fejlesztés

Területfejlesztés Magyarországon

Klaszterek definíciója

Szakpolitika – program – projekt
A (szak)politika jellemzői:
Fontosabb politikák az EU-ban
A program
Alapja
Jellemzői:
Elemei
Program Ciklus Menedzsment

12. hét

Nyilvánosság, Partnerség

Definíciók

A részvételi folyamat logikája

A részvételi folyamat szereplői

A részvétel módjai, technikái

A csoportfolyamat fejlődése

Partnerség

A partnerség alapelve

A partnerség célja

A partnerség fajtái

Programozási partnerség

A partnerség a programozási fázisokban

Projekt partnerség

A projekt partnerség fajtái

A partnerség hatása a projektmenedzsmentre

1. példa - Great Vancouver Development Plan

2. példa - Leader - program: A Grancia Park (Olaszország)

13. hét

Stratégiai tervezés, programozás

A terv szerkezete

Beavatkozási logika

Indikátorok – a célok elérésének mérése

Probléma - elemzés

Problémafa

Problémafa

Cél - fa, Célfá

Egy Régió Stratégiai Tervének jellemzői

Egy Régió Stratégiai Tervének jellemzői

Célok rendszere

A stratégiai terv prioritásai

Intézkedés szerkezete

14. hét

Az Indikátorokról bővebben

Mire jók az indikátorok?

Indikátorok kiválasztása

Indikátorok típusai

Származtatás szerint

Összehasonlíthatóság szerint

Tárgy szerint

Programcél szerint

Értékelés szerint

Bevezető

Mi az a szó, ami lefedi azt a fogalmi zavart, ami a területfejlesztés, területrendezés, településfejlesztés, településrendezés, vidékfejlesztés, városrendezés és még sorolhatnánk, közös nevezője lehetne.

Nyilvánvalóan a közismert, sokat használt, idegen eredetű *urbanisztika*. Egészen mást gondol azonban erről a településtervező, a politikus, a közgazdász, a földrajztudomány művelője, vagy az átlagpolgár.

Ez azt is jelzi, hogy több féle *urbanisztika* fogalom létezik. Az is lehet, hogy olyan fogalomról van szó, ami gyorsan változik. Ez tűnik a legvalószínűbbnek. Gondoljunk bele, hogy mit jelent a „terv” szó egy közgazdásznak és mit egy településtervezőnek, építésznek, mérnöknek. Úgy tapasztalom, hogy egészen mást.

Az *urbanisztika* sokszereplős, ahol a szereplők különböző fogalmakkal sokféleképpen gondolkodnak. Itt és most azonban a mérnök műszaki gondolkodását figyelembe véve próbálunk meg segíteni, megértetni azt, hogy mit takar ez a kusza, sok és nem mindig letisztult fogalmakat, fogalomköröket használó diszciplína – a településtervezőnek.

Bede István dr.

A TERÜLETFEJLESZTÉS

Magyarország beilleszkedett az Európai Unió területfejlesztési rendszerébe. Alkalmazza az európai alapelveket, jogszabályrendszert, hozzáfér az Európai Unió forrásaihoz. Ezáltal kötelezve van arra, hogy alkalmazkodjon az EU előírásaihoz. A magyar területfejlesztési politika törekszik az egyensúly megteremtésére az uniós elvárások és az ország érdekei között.

A **területfejlesztés** célja az, hogy a fenntartható fejlődés biztosítása mellett ideális gazdasági, település- és térszerkezet alakuljon ki. Az embereknek legyen lehetőségük lakóhelyük értékeit megőrizni és újakat teremteni helyi erőforrások felhasználásával. Alljon rendelkezésükre megfelelő infrastruktúra, gazdasági és életkörülményeik mutassanak folyamatosan emelkedő tendenciát: érezzék jól magukat azon a helyen, ahol élnek és dolgoznak. Az identitástudat megőrzése egy hely és egy közösség tartós fejlődésének egyik kulcsa.

Ennek érdekében fontos, hogy a helyi közösségek bekapcsolódjanak az őket érintő fejlesztési tervek és programok kidolgozásába. A lokális kezdeményezések szerves részét képezzék a regionális és országos koncepcióknak. Szükséges a válsággal küzdő térségek gazdasági megújítása és felzárkóztatása, az innováció térbeli elterjesztése és a területi különbségek csökkentése. A kiemelt térségek egyediségük és különlegességük folytán sajátos, jól megalapozott fejlesztést igényelnek.

Fenntartható fejlődés elképzelhetetlen a területfejlesztés szereplőinek együttműködése nélkül. A területfejlesztési politika feladata a horizontális és vertikális partnerségi kapcsolatok kialakításának elősegítése. Tartós eredmény akkor érhető el, ha a fejlesztés forrásai nem teljes egészükben külső támogatásként érkeznek, hanem a támogatott közösség is részt vállal belőle. A fejlesztés irányát az érintett közösség és terület sajátosságai határozzák meg.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 5. §-a a következőképpen definiálja a területfejlesztés fogalmát:

területfejlesztés: az országra, valamint térségeire kiterjedő

- társadalmi, gazdasági és környezeti területi folyamatok figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása,
- rövid, közép- és hosszú távú átfogó fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések meghatározása, összehangolása és megvalósítása a fejlesztési programok keretében, érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tf. tv.) rendelkezik a területfejlesztés és -rendezés *céljáról, feladatairól, eszköz- és intézményrendszerének a kialakításáról*, figyelembe véve az Európai Unió regionális politikáját, az alapelveihez való csatlakozás követelményeit.

A Tf. tv. megfogalmazta, hogy a területfejlesztés és területrendezés célja többek között a területi kiegyenlítés, a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti - az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló - jelentős különbségek mérséklése, és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, a társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében. *A területfejlesztés és területrendezés* egyik jelentős feladata tehát az elmaradott térségek felzárkóztatásának és fejlődésének elősegítése.

A területfejlesztés térségi pénzeszközeinek felosztása érdekében a Tf. tv. létrehozta a megyei területfejlesztési tanács intézményét és felruházta azokkal a jogosítványokkal, amelyek biztosítják a kormány, a helyi önkormányzatok, azok területfejlesztési társulásai és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseinek összehangolását.

A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

ESZKÖZRENDSZER

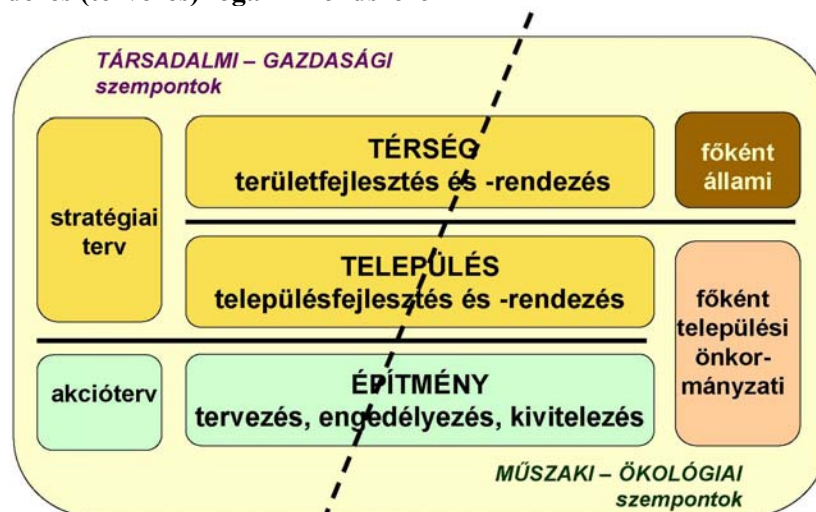
A területfejlesztés fogalmi megközelítései

A törvényi megfogalmazás a területfejlesztési politikát az ország és az egyes térségek területi fejlődése fő irányainak, fejlesztési stratégiai céljainak és az ezek elérését segítő legfontosabb eszközöknek hosszabb időtávra szóló meghatározásában és érvényesítésében látja.

Az országgyűlési határozat (az Országos Területfejlesztési Konceptióról) szerint a területfejlesztési politika az ország fejlesztésével kapcsolatos területi aspektusokkal jellemezhető célkitűzések összefüggő legitím rendszere.

A területfejlesztési politika eredendően a piac elégtelen működési következményeire, illetőleg azok megelőzésére adott olyan válasz, melynek során az állam, vagy az államok megállapodása alapján arra feljogosított szervezet meghatározott területi egységek komplex fejlesztését, illetve a fejlettségi különbségek mérséklését kívánja elősegíteni.

A fejlesztés – rendezés (tervezés) fogalmi rendszere

A léptékváltás megszokott az építmény és a település között, de nehéz a települési és a térség szint között (repülőgép, sárkány-repülő, gyalogos).

Fogalmi elemek

- A kiinduló ok, a gazdaság nem megfelelő működése, következmény a területi különbségek megjelenése;
- Problémakezelés általában: tulajdonosi jogállásból eredő irányítás, államhatalmi státuszából következő befolyásolás (fiskális, monetáris, stb. politikák);
- Megkülönböztető sajátosság: területi szintű gazdasági folyamatok befolyásolása;
- További megkülönböztető sajátosság a komplexitás;
- A területfejlesztési politika célja kettős: az egyik cél a területi egységek közötti fejlettségi különbségek mérséklése, vagyis a kiegyenlítés. A másik cél a leszakadás, a negatív gazdasági folyamatok kialakulásának megelőzése, mely a területfejlesztési politika eszköztára szerint a gazdaság hatékonyságának növelésével érhető el.

A regionális politika alapelvei

- A közösségi jog szerepe, a területfejlesztési források és a közösségi támogatások aránya
- A közösségi jog által meghatározott releváns alapelvek:
 - Szubszidiaritás, decentralizáció;
 - Programozás;
 - Koncentráció;
 - Partnerség;
 - Adicionalitás;
 - Monitoring, átláthatóság;

A szubszidiaritás és a decentralizáció elve

A szubszidiaritás és a decentralizáció elve a közösségi szabályozásban

- A decentralizáció, főként az állam- közigazgatás területén használt szervezési elv, melynek célja az, hogy a centrális szervezetek hatáskörébe tartozó hatás- és feladatköröket az adott szervezet illetékességi területénél kisebb illetékességi területi egységgel rendelkező szervezetek számára kell átadni.
- Legáltalánosabban a szubszidiaritás elve azt jelenti, hogy a döntések, feladatok, funkciók csak akkor láthatók el a korábnál magasabb szinten, ha azt az alacsonyabb szint nem, vagy nem megfelelően képes ellátni.
- Mind a két fogalom az alacsonyabb szint jelentőségére mutat rá, az alacsonyabb szint szerepvállalását részesíti előnyben.

A szubszidiaritás gyökerei az egyházi tanításokban

- XI Pius szerint „Ahogyan jogtalan az egyénektől elvenni és a közösségre bízni azt, amit saját erejükkel és igyekezetükkel el tudnak végezni, ugyanúgy jogtalan átadni egy nagyobb és magasabb szintű közösségnek azt, amit a kisebb és alacsonyabb szintű közösségek is el tudnak látni.
- Paolo Magagnotti: „egy magasabb szintű szerveződés sohasem sajátíthat ki olyan funkciókat, amelyeket kielégítően el tud látni egy alacsonyabb szintű szerveződés is, sőt a magasabb szintű szervnek támogatnia kell – segítségnyújtással – az alacsonyabb szintű szervet abban, hogy elláthassa az igények kielégítésére irányuló feladatát abban az esetben, ha erre egymagában képtelen lenne.”

A szubszidiaritás megjelenése a közösségi jogban

- A hatályos jogszabályok vizsgálata szempontjából elsőként értékelhető jogforrásnak az 1987-ben elfogadott *Egységes Európai Okmány* tekinthető, mely a környezetvédelemmel kapcsolatos területen rendelkezett elsőként a szubszidiaritás elvéről.
- A *Maastrichti Szerződés* preambuluma: „azzal az elhatározással, hogy tovább viszik az Európa népei közötti egyre szorosabb egység létrehozásának folyamatát, ahol a szubszidiaritás elvének megfelelően a döntéseket az állam-polgárokhoz a lehető legközelebb eső szinten hozzák meg.”

A Maastrichti szerződés szövege

- 3b. cikk: A Közösség az e szerződésben ráruházott hatáskörök és a számára kijelölt célkitűzések keretén belül jár el. Azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, a szubszidiaritás elvének megfelelően a Közösség csak akkor és annyiban jár el, amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani, és ezért a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt azok közösségi szinten jobban megvalósíthatók.
- A Közösség intézkedései nem léphetik túl az e szerződés célkitűzéseinek eléréséhez szükséges mértéket.”

Az Amszterdami Szerződés, a Jegyzőkönyv és nyilatkozatok

- Kijelöli a szabályozási szintek alkalmazási sorrendjét.
„7. Ami közösségi fellépés természetét és terjedelmét illeti, a közösségi intézkedéseknek a lehető legnagyobb teret kell hagyniuk a *nemzeti döntés* számára úgy, hogy az még megfeleljen az intézkedés célja megvalósulásának és a Szerződés követelményeinek.
- Az indok meghatározása, ha lehet objektív mutatókkal alátámasztva
„Valamennyi közösségi jogalkotásra irányuló javaslat esetén meg kell jelölni az alapjául szolgáló indokokat azzal a céllal, hogy igazolják összhangját a szubszidiaritás és az *arányosság* elveivel; az annak megállapításához vezető okokat, hogy egy közösségi cél közösségi szinten jobban megvalósítható, minőségi, vagy - ahol csak lehetséges - mennyiségi mutatókkal kell alátámasztani.”

Amszterdami nyilatkozatok

„A német, az osztrák és a belga kormány úgy ítéli, hogy az Európai Közösség intézkedései a szubszidiaritás elvének megfelelően nem csak a tagállamokat, hanem a *helyi önkormányzataikat is* érintik, amennyiben azok a nemzeti alkotmányjog alapján jogalkotó hatáskörrel rendelkeznek.”

A szubszidiaritás elve az Unió alkotmánytervezetében (Alkotmányos Szerződés)

„A szubszidiaritás elvének megfelelően azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a megtenni szándékozott intézkedés céljait a tagállamok sem központi, sem regionális, vagy helyi szinten nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme, vagy hatása miatt az Unió szintjén jobban megvalósíthatók.”

A programozás elvének jogi szabályozása

A jogi szabályozás fontosabb lépései

- A jogszabályi rendezésre 1988-ban került sor a strukturális alapok feladatairól és hatékonyságáról és az intervenciók egymás közötti koordinálásáról, valamint az Európai Fejlesztési Bank és más finanszírozási eszközök szerepéről szóló 2052/88 EK (1988. június 24.) tanácsi rendeletben, valamint az ennek végrehajtásáról szóló 4253/88. EK. számú tanácsi rendelet formájában, továbbá az Európai Regionális Fejlesztési Alapról szóló 4254/88 EK számú tanácsi rendeletben.
- Módosítás 1993-ban (2083/93. számú tanácsi rendelet)
- Jelentős reform 1999-ben az 1260/1999. EK, valamint az Európai Parlament és a Tanács, az Európai Regionális Fejlesztési Alapról szóló 1783/1999. EK számú rendelete alapján.

A célok megvalósításának eszközei: az egyes alapok

- Az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** (ERFA) – a három strukturális alap közül a legfontosabb, 1975-ben jött létre – mely segítségével a kitűzött fejlesztések és a fejlődésben elmaradott régiók szerkezetváltása elérhető.
- Az **Európai Szociális Alap** (ESZA, 1960-ban jött létre) elsődleges célja a tartós munkanélküliség elleni harc és a fiatalok beilleszkedésének elősegítése.
- Az **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap** (EMOGA, 1962-ben jött létre) orientációs részlege a gazdasági és szociális kohézió támogatásának keretén belül a legfőbb eszköze a vidéki területek fejlesztésének és agrárszerkezet váltásának finanszírozására, tekintettel a közösségi agrárpolitika reformjára.

Az 1999-2006. közötti programozási időszak

- Megjelenik a programozás fogalmi meghatározása: a programozás olyan szervezési, döntéshozatali és finanszírozási folyamatot jelent, amelynek megvalósítása több szakaszban, az 1-3. célok elérése érdekében (ld. alább), a Közösség és a tagállamok általi együttes fellépés többéves keretben történő végrehajtása céljából történik.
- Megváltozott a korábbi célrendszer, az eddig is létező ám jogilag nem intézményesített fogalmak jelentős része bekerült a jogszabályokba, nagymértékben nőtt a szabályozás részletezettsége, összességében pedig egységesebbé, alaposabbá, kimunkáltabbá vált a jogi szabályozás.

Célok

- a fejlődésben lemaradt régiók fejlesztésének és strukturális alkalmazkodásának elősegítése: *1. célkitűzés*;
- a strukturális nehézségekkel küzdő térségek gazdasági és társadalmi szerkezetváltásának támogatása: *2. célkitűzés*;
- az oktatási, képzési és foglalkoztatási politikák és rendszerek kiigazításának és korszerűsítésének támogatása: *3. célkitűzés*.

Eszközök

- 1. célkitűzés: ERFA, ESZA, EMOGA Orientációs Részlege és HOPE;
- 2. célkitűzés: ERFA és ESZA;
- 3. célkitűzés: ESZA.

Eszközök és célkitűzések			
2000-2006		2007-2013	
Célkitűzések	Pénzügyi eszközök	Célkitűzések	Pénzügyi eszközök
Kohéziós Alap	Kohéziós Alap	Konvergencia és	Kohéziós Alap
1. Célkitűzés	ERFA ESZA EMOGA-Orientáció FIFG	versenyképesség	ERFA FSE ESZA
2. Célkitűzés	ERFA ESZA	Regionális versenyképesség és foglalkoztatás	
3. Célkitűzés	ESZA	- regionális szint - nemzeti szint: Európai Foglalkoztatási Stratégia	ERFA ESZA
INTERREG	ERFA	Európai területi együttműködés	ERFA
URBAN	ERFA		
EQUAL	ESZA		
LEADER +	EMOGA-Orientáció		
Vidékfejlesztés és a halászati szektor szerkezetváltása az 1. Célkitűzésen kívül	EMOGA-Garancia FIFG		
9 célkitűzés	6 eszköz	3 célkitűzés	3 eszköz

A programozás elvének hazai jogi szabályozása

A közösségi forrásokhoz kapcsolódó jogi szabályozás

- A **Nemzeti Fejlesztési Tervek egyike sem jelenik meg jogszabályban** (Az Új Magyarország Fejlesztési Terv – 2007-2013. közötti időszak – már legalább kormányhatározatban megjelent)
- Az egyes operatív programok csak kivételesen (A VOP) jogi szabályozás tárgyai – teljes tartalmuk tekintetében
- 1987. évi XI. tv. a jogalkotásról: „az országgyűlés törvényben állapítja meg
a) a társadalmi rendre, valamint a társadalom meghatározó jelentőségű intézményeire, az állam szervezetére, működésére, és az állami szervek hatáskörére vonatkozó alapvető rendelkezéseket,
b) a gazdasági rendre, a gazdaság működésére és jogintézményeire vonatkozó alapvető szabályokat,”
- „jogszabályt akkor kell alkotni, ha a társadalmi-gazdasági viszonyok változása, az állampolgári jogok és kötelességek rendezése, az érdekösszeütközések feloldása azt szükségessé teszi.”

A programok, tervek tartalmi követelményeire vonatkozó szabályok

- A területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet
- különböző programozási időszakok: (rövid táv: 2 évig, középtáv: 3-6 év, hosszú táv: 7-15 év, nagy távlat: 15 éven túl)

A programok, tervek tartalmi követelményeire vonatkozó szabályok

Részletes tartalmi követelmények az egyes programozási fázisok szerint tagolva:

- Előkészítő fázis (a fejlesztés lehetséges irányai, stb.);
- Javaslattevő fázis (legfontosabb irányelvek kijelölése, stb.)
- stratégiai program: közép-, illetve rövid távú célpiramis kialakítása, a végrehajtható közép- és rövid távú feladatok meghatározása, rangsorolása;
- a megvalósítás lehetséges szereplőinek és a közreműködők körének megjelölése, a megvalósítás mechanizmusának bemutatása;
- a fejlesztéshez szükséges lehetséges források feltárása, a finanszírozás átfogó rendszerének kialakítása;
- Szakmai követelményeket megállapító jogszabályok hiánya;
- A bemutatott hazai szabályozás megteremtette a programok kialakításának lehetőségét, mely értelemszerűen a programozás elvének érvényesüléséhez, érvényesítése során az egyik elengedhetetlen feltételnek tekinthető.
- A programozás elvének érvényesüléséhez – a jogi szabályozás mellett – természetesen további feltételek is szükségesek, melyek közül kiemelkedik a programfinanszírozás követelménye.

A koncentráció elvének megjelenése a jogi szabályozásban

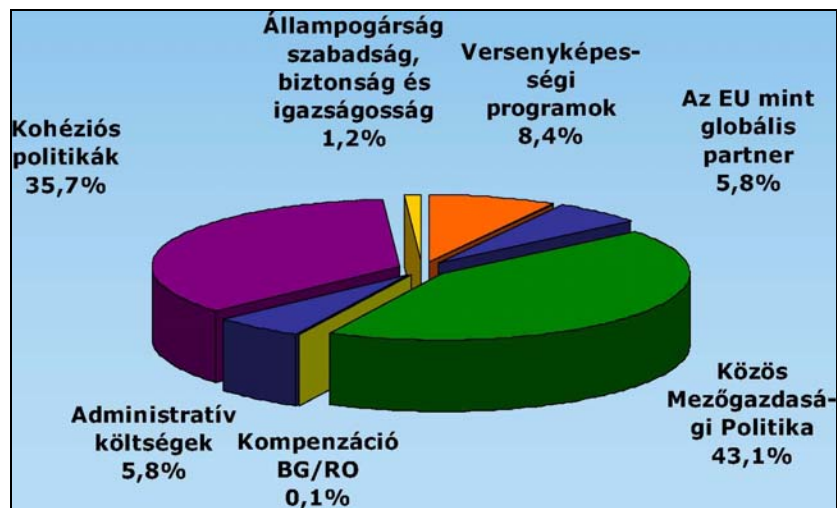
A koncentráció területei, fajtái

- A programozás elvéhez a „mit” kérdés megválaszolása köthető leginkább – vagyis középpontjában a cél meghatározása áll – addig a további elvek a „hogyan” kérdésre kívánnak választ adni, vagyis a célmegvalósítás módjára nézve adnak irányutatást.
- tematikus koncentráció,
- pénzügyi koncentráció,
- földrajzi koncentráció.

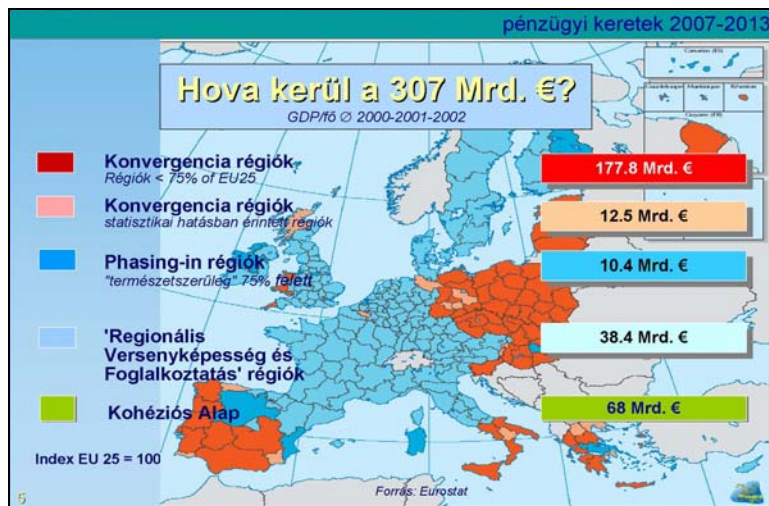
A koncentráció szabályozása a különböző programozási időszakokban

- 1988-1999.: A források megközelítőleg 80 %-át az 1. célterületre kellett fordítani.
- 1999-2006.: az Alapok forrásainak 69,7%-a (135,9 milliárd euró) fordítható az 1. célkitűzés céljainak támogatására, beleértve az átmeneti intézkedések finanszírozását szolgáló 4,3%-ot. 22,5 milliárd euró (11,5%) jut a 2. célkitűzés és 24,05 milliárd euró (12,3%) a 3. célkitűzés finanszírozására.

Az EU támogatási forrásai 2007-2013

Az egyes célokhoz és eszközökhöz tartozó területi egységek lehatárolása

Hazánk számára rendelkezésre álló források

- Kohéziós Alap: 7570 milliárd €;
- Konvergencia: 12.622 milliárd €;
- Regionális versenyképesség és foglalkoztatás (Közép-magyarországi régió): 1861 milliárd €;
- Európai Területi Együttműködés: 338 milliárd €;
- Összesen: 22.391 milliárd €;

I. A konvergencia célkitűzés 81,54%

Programok és pénzügyi eszközök	Támogathatóság	Prioritások	Előirányzatok
Regionális és nemzeti programok	Az EU 25 átlagának 75%-a alatti GDP/fő mutatójú régiók	<ul style="list-style-type: none">• innováció• környezetvédelem/kockázatmegelőzés	70,51% = 177,083 Mrd euró
ERFA-ESZA	Statisztikai hatás: az EU 15 átlagának 75%-a alatti és az EU 25 átlagának 75%-a feletti GDP/fő mutatójú régiók	<ul style="list-style-type: none">• elérhetőség• infrastruktúrák• emberi erőforrások• közigazgatási kapacitás	4,99% = 12,521 Mrd euró
Kohéziós Alap	Az európai átlag 90%-a alatti GNI/fő mutatójú tagállamok Kohéziós Alap statisztikai hatás	<ul style="list-style-type: none">• közlekedés(transzeurópai hálózatok)• tartós szállítás• környezetvédelem• megújuló energiaforrások	23,22% = 58,306 Mrd euró

II. Regionális versenyképesség és foglalkoztatottság célkitűzés 15,95%

Programok és pénzügyi eszközök	Támogathatóság	Prioritások	Előirányzatok
Regionális programok	A tagállamok nyújtják be a régiók listáját (NUTS 2)	<ul style="list-style-type: none">• innováció• környezetvédelem/kockázatmegelőzés	78,86% = 38,74 Mrd euró
és nemzeti programok	„Phasing-in”: a 2000 és 2006 között az 1. célkitűzés alá tartozó, de a konvergencia célkitűzése alá nem tartozó régiók	<ul style="list-style-type: none">• elérhetőség• európai foglalkoztatási stratégia	21,14% = 10,38 Mrd euró

III. Európai területi együttműködés célkitűzés 2,52%

Programok és pénzügyi eszközök	Támogathatóság	Prioritások	Előirányzatok
		• innováció	73,86 %=5,57 Mrd euró (határokon átnyúló együttműködés)
Határokon átnyúló éstransznacionális hálózatok és programok (ERFA)	határ menti régiók és nagytransznacionális együttműködés	•környezetvédelem/ kockázatmegelőzés	20,95%=1,58 Mrd euró (transznacionális együttműködés)
		• elérhetőség • kultúra, oktatás	5,19%=0,39 Mrd euró hálózatok, tapasztalat-csere,

Földrajzi koncentráció

- A statisztikai célú területi egységek nomenklatúrája (NUTS)
- A különböző területi egységek kialakításának alapját a tagállamokban jelen pillanatban is létező közigazgatási egységek képezik.
- A NUTS szintek tehát a közigazgatási egységekre alapulnak, lehatárolásuk azonban a lakosságszám alapján történik meg

NUTS tércategóriák

Szint	Legalább	Legfeljebb
NUTS 1	3 millió	7 millió
NUTS 2	800 000	3 millió
NUTS 3	150 000	800 000

- Ha egy adott NUTS –szinthez egy tagállamban nincs megfelelő méretű közigazgatási egység – mint ahogy Magyarországon – akkor a NUTS - szintet megfelelő számú, egymással határos, meglévő kisebb közigazgatási egység összevonásával kell képezni.
- Az ilyen összevonás olyan vonatkozó ismérveket vesz figyelembe, mint a földrajzi, társadalmi-gazdasági, történelmi, kulturális vagy környezeti körülmények. Az így keletkezett összevont egységek *nem közigazgatási egységek*. (Kistérségi, regionális szint)

A célok és a földrajzi területi egységek közötti kapcsolat

- A Strukturális Alapok esetén 1988-2006. között az 1. cél NUTS II. területi egységen valósulhat meg, ha ott a GDP a közösségi átlag 75%-ka alatt van.
- A jelzett időszakban a többi cél NUTS III - as szinten valósulhatott meg számos további feltétel teljesülése esetén.
- 2007-2013. között az 1-2. cél NUTS II. szinten valósulhat meg, az első cél esetén a feltétel változatlan, második cél esetén főként a korábbi 1. célhoz tartozó területek.
- Kohéziós Alap: azon tagállamok részesedhetnek, amelyek vásárlóerőparitáson mért egy főre jutó GNI-ja az utolsó három évben kevesebb, mint a közösségi átlag 90%-a és amelyek a gazdasági konvergencia feltételeinek teljesítéséhez vezető programmal rendelkeznek.

A koncentráció a hazai szabályozásban

- Tematikus koncentráció: a célok általános megfogalmazása a koncentráció ellen hat;
- A területfejlesztési célok megvalósítását szolgáló fejezeti kezelésű előirányzatok pályázati rendszerben történő felhasználásának és összehangolásának rendjéről szóló 24/2003. (III. 4.) kormányrendelet;
- Ez természetesen nem garantálja a területfejlesztés által lényegesnek tartott célok ágazati figyelembe vételét és különösen nem a célok koncentrációjának kialakulását.

Az egyes pénzügyi támogatási formák (központi, térségi), feltételek, pályázati rendszer

- Országgyűlés feladata, hatásköre (kölségvetés, országos területfejlesztési koncepció elfogadása)
- Kormány feladata hatásköre (kormány dönt a területfejlesztést szolgáló központi és térségi pénzeszközök arányáról, továbbá a kormány határozza meg a területfejlesztést szolgáló pénzügyi eszközök, az igénybe vehető kedvezmények felhasználási szabályait)
- A területfejlesztési törvény a területfejlesztés hatékonyságát növelő feladat-és forráskoordinációs tevékenységet a miniszter hatáskörébe utalja.

Központi források

Központi szinten és a fenti rendelet hatálya alá az alábbi források tartoznak:

- Turisztikai célú előirányzat,
- Vállalkozási övezetek támogatása,
- Kistérségi támogatási alap,
- Térség- és település-felzárkóztatási célú előirányzat,
- Területfejlesztési célfeladatok támogatással fedezett kiadásai,
- Területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatás,
- Céljellelű decentralizált támogatás,
- Agrárberuházások támogatása,
- Erdőtelepítés, erdőszerkezet átalakítás,
- Melioráció és öntözésfejlesztés,
- Vidéki térségek felzárkóztatása,
- Vidéki környezet vonzóbbá tétele,
- Beruházás-ösztönzési célú előirányzat,
- Kis- és középvállalkozói célú előirányzat,
- Útfenntartás és fejlesztés,
- Környezetvédelmi alap célfeladatok,
- Vízügyi célú előirányzat,
- Műszaki fejlesztési célú előirányzat,
- Szociális kistérségi felzárkóztatás,
- Nemzeti Örökség Program célú előirányzat,
- Közmunkaprogramok támogatása.

Decentralizált források

Forrás megnevezése	Megyei területfejlesztési tanács				Regionális területfejlesztési tanács	
	TFC	CÉDE	TEKI	Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztések + vis maior	TFC, Phare, TTFC, TRFC, Céltámogatás	
1996	4700	-	5000	-	-	
1997	5200		8000			
1998	5500	4000	9000			
1999	5800 (VFC)	6000	10000			
2000	5516	6540	10900			
2001	5100	6300	10573	-	5519+5819=11338 (TFC+Phare forrás)	
2002	5780	6300	10573	-	6043 (Phare nélkül)	
2003	2299	6300	10573	-	2400 TFC+9400 TTFC	
2004	-	6300	10573	-	11960 TRFC, + céltámogatás	
2005	-	-	-	10629+6243	22250 (decentralizált fejlesztési programok- benne a TRFC)	
2006	-	-	-	Területi kötöttséggel 6848+kötöttség nélkül 4022+leghátrányosabb térségeknek 9000	12710 (területfejlesztési és szakmai programok)	
2007				HÖF TEKİ 5035	HÖF CÉDE 5035	HÖF Vis maior 800

A decentralizált források jellemzői

- A pénzügyi eszközök céljuk szerint többségében nem terület-, hanem településfejlesztési célokat szolgálnak;
- A jogi szabályozás nem ösztönzi, illetőleg nem támogatja érdemben a területi szintű programok megvalósítását;
- A decentralizált források többnyire olyan minimálisak, hogy kevéssé képesek területi szintű programok finanszírozására, a területi folyamatok megváltoztatására;

A pénzügyi koncentráció problémái

- Csekély összegű források nem biztosítják a koncentrációt, de a szükséges beruházások forrásigényével sem állnak összhangban.
- A koncentráció elleni további lépésként értékelhető, hogy egyes támogatások esetén a megítélt támogatások teljes összege nem igényelhető az adott naptári évben, hanem kettő, esetleg három részletben 2-3 évre elosztva hívhatják le az arra jogosultak.
- A támogatási minimum-maximum keret gyakran nem szolgálja az elérni kívánt cél megvalósulását.
- Az eljárásjogi keretek hiánya, az informálisan működő rendszerek szintén nem a koncentráció, hanem a diszperzió irányába hatnak.

Partnerség

A partnerség elve

„A partnerség lényegében arra a felismerésre épül, hogy a regionális politika nem kezelhető szektorálisan, s nem kezelhető kizárólagosan közhatalmi eszközökkel. A partnerség tehát elsősorban nem demokratikus megfontolásokból fogalmazódott meg, hanem az információk, források, társadalmi, gazdasági támogatás koncentrációja, összekapcsolása, tehát a hatékonyság növelése érdekében.” (Pálné Kovács Ilona 2005.)

Az 1988-as (közösségi) szabályozás

- „A közösségi műveleteket a megfelelő nemzeti akciók kiegészítéseként, illetve azokhoz történő hozzájárulásként tervezik, dolgozzák ki. Ezt az érintett tagállam és a közösség, illetőleg az általuk meghatározott nemzeti, regionális, helyi, vagy egyéb szinten illetékes hatóságok közötti szoros együttműködése mellett érik el, ahol az összes résztvevő, mint partner közös célt követ. Ez az együttműködés kiterjed az akciók előkészítésére, finanszírozására, figyelemmel kísérésére és értékelésére.”
- A partnerség elve a koordináció, a közösségi támogatási keret, az ellenőrzés és értékelés, a beszámolók valamint az irányvonalak és partnerség fejezetén belül jelenik meg hangsúlyosabban.

1993. évi módosítás

- Kibővítette a partnerek körét. Ez azt jelentette, hogy nem csupán a közjogi szervezetek („hatóságok”) tartoztak a szabályozás szerint a partnerek körébe, hanem további gazdasági és szociális szereplők is.

1999-2006

- Tovább bővült a potenciális partnerek köre, miután a regionális és helyi hatóságok, valamint egyéb, hatáskörrel rendelkező közigazgatási hatóságok, a gazdasági és szociális partnerek mellett a jogszabály bármely egyéb megfelelő *illetékes* szerv számára lehetővé tette a célok megvalósításában történő partneri közreműködést. A partneri kör ilyenén történő további szélesítése részint a társadalmi szervezetek szerepének elismerését, elismertségét jelenti, részint pedig a szabályozás jelentős demokratizálódásaként értékelhető.

2007-2013

- A partneri kör meghatározása ismét változott. Az 1999-es szabályozásból már ismert illetékes regionális, helyi, városi vagy más hatóságok, a gazdasági és társadalmi partnereken túl a jogalkotó tovább pontosította az egyéb szervezetek körét. E szerint partner lehet minden egyéb megfelelő szervezet, amely a civil társadalmat, a környezetvédelmi partnereket, a nem kormányzati szervezeteket, továbbá azokat a szervezeteket képviseli, amelyek felelősek a nők és férfiak közötti egyenlőség előmozdításáért.

A partnerség közösségi szabályozásának értékelése

- A közösségi jog nagyobb teret enged a nemzeti szabályozásnak, mint a közösségi szintű jogalkotásnak.
- A szabályozás jellegének megítélése során megállapítható, hogy a közösségi jogalkotó ritkán folyamodik kógens szabályok alkalmazásához. A szabályok nem kellőképp részletezettek, nincsenek olyan garanciális rendelkezések, amelyek meggátolnák a diszpozitív szabályok esetleges figyelmen kívül hagyását, a tagállamok szerinti tetszőleges értelmezés lehetőségét
- A vizsgált rendeletek egyike sem tartalmaz még halvány utalást sem a partnerek jogosítványainak körére és azok terjedelmére (véleményezési, konzultációs, egyetértési, tanácskozási, döntési jogkör)
- Az együttműködés szervezeti kereteinek szabályozása, vagyis azon szervezetek megjelölése, amelyekben a partnerek valamilyen minőségben részt vehetnek, csupán 1999-től jelenik meg, egyedül a monitoring bizottságok formájában.

A partnerség a hazai jogi szabályozásban

- A társadalom önszerveződésének elismerését legelőször a rendszerváltás előestéjén alkotott egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény biztosította.
- A 2003. évi L. törvény a Nemzeti Civil Alapprogramról forrásokat is biztosít a civil szervezetek számára.
- A területfejlesztésről szóló 1996. évi XXI. törvény önállóan nem rendelkezik a partnerség elvéről.
- A partnerség elvének érvényesülésére a különböző szervezetek tagságának összetétele, az egyes tagokat megillető jogosítványok alapján következtethetünk.

A területfejlesztési törvény 2004. évi módosítása

- Az egyeztető fórumok rendszere minden egyes szinten, ahol az adott szintnek megfelelő társadalmi szervezetek területfejlesztési kérdésekben véleményt nyilváníthatnak;
- Együttműködési feltétel: létesítő okiratban foglaltak, tényleges működés földrajzi területe, részletes szabályok a 258/2004. (IX. 16.) kormányrendeletben;

A szabályozás értékelése

- A jogi szabályozás a *partnereket* főként a döntés-előkészítési – kizárólag az Országos Területfejlesztési Tanács esetén a döntési – folyamatba vonja be, hiányzik a tervezési, a végrehajtási és az országos szint alatti döntési szakban történő részvételi jogosultság intézményesítése.
- A területfejlesztés szempontjából releváns szervezetek tagságának szabályozása regionális, megyei szinten meglehetősen ortodoxnak tekinthető, hiszen hiányozik a civil és szakmai- érdekképviselői szervezetek tagságának biztosítása.
- A gyakorlatban a szélesebb *partnerséget* megjelenítő szervezetek vagy nem rendelkeznek komolyabb jogosítványokkal, vagy a területfejlesztési folyamatokra gyakorolt tényleges hatásuk tűnik csekélynek.
- A *partnerszervezetek* csak tanácskozási, illetőleg véleményezési-konzultációs jogosítványokkal rendelkeznek. A jogosítványok ily módon történő meghatározása egyrészt súlytalanná teheti a szervezeteket, másrészt azt a bizalmatlanságot is jelzi, amely a jogalkotó irányából árad a nem kormányzati szféra irányába.

Az adicionalitás elve

- Az adicionalitás azt jelenti, hogy a strukturális alapokból származó hozzájárulások nem helyettesítik a tagállam közkiadásait vagy az annak megfelelő strukturális kiadásokat.
- Forráskiegészítés differenciálásának szempontjai: státusz, cél, hátrányos helyzet;
- A forráskiegészítés mértékének kérdései (támogatásintenzitás, tőkeerősség-hitelképesség)

Átláthatóság, monitoring

- A monitoring rendszer kiépítésének és működtetésének célja az átláthatóság, költséghatékonyság biztosítása a tervezés, döntés, projektmegvalósítás minden egyes fázisában.
- Tartalmi értékelésre és könyvviteli tevékenységre és ellenőrzésre vonatkozó szabályozás és gyakorlat megfelelő aránya szükséges;
- Egységes Monitoring Információs Rendszer

INTÉZMÉNYRENDSZER

A közösségi szabályozás szerinti intézményrendszer

- Irányító hatóság
- Igazoló hatóság
- Ellenőrző hatóság
- Kifizetéseket biztosító szervezetek
- Monitoring bizottság
- Közreműködő szervezet

A magyarországi intézményrendszer és feladatai

Az Országgyűlés

- *az országos fejlesztési koncepcióhoz* illesztve határozattal elfogadja az *országos területfejlesztési koncepciót*, ennek keretében megállapítja a területfejlesztési politikát meghatározó irányelveket,

- célokat, hosszú távú prioritásokat; (97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról)
- meghatározza a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveit, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszerét; (24/2001. (IV. 20.) OGY határozat)
- meghatározza a kiemelt térségek körét és elfogadja a területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének átfogó szabályait;
- az éves költségvetési törvény elfogadása során dönt a területfejlesztést szolgáló pénzeszközökről és ezzel egyidejűleg egyes pénzügyi kedvezményekről;

A Kormány fontosabb feladatai

- dönt a területfejlesztést szolgáló központi és térségi pénzeszközök arányáról;
- meghatározza a területfejlesztést szolgáló pénzügyi eszközök, az igénybe vehető kedvezmények felhasználási szabályait; (előirányzatok, kedvezményezett térségek, települések)

Országos Területfejlesztési Tanács

- Az Országos Területfejlesztési Tanács (a továbbiakban: Tanács) közreműködik a *területfejlesztéssel és a területrendezéssel* kapcsolatos kormányzati feladatok ellátásában (javaslattevő, véleményező, döntés előkészítő szervezet);
- Tagsága széles partnerséget jelenít meg;

A miniszter fontosabb feladatai

- kidolgozza az *országos területfejlesztési koncepciót*, összehangolja az *országos és a térségi területfejlesztési koncepciókat* és programokat;
- benyújtja a Kormánynak - a belügyminiszterrel együttesen - a kistérségek lehatárolásának megváltoztatásával kapcsolatos előterjesztést;
- elősegíti a területfejlesztési koncepciók és programok, területrendezési tervek és a településrendezési tervek összhangját;

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

- elkészíti és a Kormány elé terjeszti az ország átfogó fejlesztési tervét, és összehangolja az ezt megalapozó fejlesztési politikákat;
- elkészíti az Európai Unió strukturális alapjaiból származó támogatások igénybeviteléhez szükséges *nemzeti fejlesztési terveket* és a Kohéziós Alap támogatásainak igénybeviteléhez szükséges stratégiát;
- elősegíti és figyelemmel kíséri az átfogó fejlesztési terv, valamint a nemzeti fejlesztési tervek megvalósulását;

Térségi Fejlesztési Tanács

- A régió határokön, illetve a megyehatárokön túlterjedő, továbbá egyes kiemelt területfejlesztési feladatok ellátására a regionális fejlesztési tanácsok, illetve a megyei területfejlesztési tanácsok által létesíthető szerv;
- A törvény által létesített két térségi tanács: a Balaton Fejlesztési Tanács és a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács;

Kormányzati regionális szervek

- A Regionális Idegenforgalmi Bizottságok feladatai: a nemzeti turizmuspolitikával összhangban a régió turizmuspolitikájának, turizmusfejlesztési koncepciójának, terveinek és azok megvalósítási programjainak kialakítása, a kistérségi turisztikai együttműködés kialakításának és működésének ösztönzése;
- A Regionális Fejlesztési Holding Rt.:
 - Kockázati tőke- és alárendelt kölcsöntőke kihelyezés
 - Tanácsadás, forrásközvetítés, oktatás
 - Operatív programok közreműködő szervezeti feladatai (nincs)

Regionális Fejlesztési Tanács

- A *régió területfejlesztési koncepciója és programja* kidolgozását, valamint a törvényben foglalt és más közös fejlesztési feladatokat a regionális fejlesztési tanácsok látják el.
- A regionális fejlesztési tanács a régió fejlesztési programja megvalósításával összefüggő fejlesztési döntéseinek az előkészítésére a régió belüli területfejlesztési intézmények információellátásának javítására, a kistérségi fejlesztési tanácsok munkájának segítésére közhasznú társaságot hoz létre. A közhasznú társaság elláthatja a titkársági feladatokat is. (programkidolgozás, projekt generálás, projektmenedzselés)

A megyei önkormányzat területfejlesztési és területrendezési feladatai

- állást foglal a megyei területfejlesztési tanács döntését megelőzően a megye hosszú távú területfejlesztési koncepciójáról, a megyei területfejlesztési tanács döntését követően elfogadja annak az önkormányzatra vonatkozó részét;
- elfogadja - az érintett települési önkormányzatok véleményeinek kikérésével - a megyei területrendezési terveket;

A megyei területfejlesztési tanács

- A megyei területfejlesztési tanács a megye területén összehangolja a kormányzat, a kistérségi fejlesztési tanácsok, az önkormányzatok és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit.
- kidolgozza és elfogadja a megye hosszú távú területfejlesztési koncepcióját, illetve a megye fejlesztési programját és az egyes alprogramokat;
- Munkaszervezet: lehet kht. és a megyei önkormányzat apparátusa is.

A kistérségi fejlesztési tanács

- A kistérségben a területfejlesztési feladatok összehangolására, a kistérségi területfejlesztési koncepció elfogadására, közös területfejlesztési programok kialakítására kistérségi fejlesztési tanács működik.
- kidolgozza és elfogadja a kistérség területfejlesztési koncepcióját, illetve ennek figyelembevételével készített területfejlesztési programját, ellenőrzi azok megvalósítását;
- a kistérségi területfejlesztési program figyelembevételével előzetesen véleményt nyilvánít a meghirdetett központi és regionális pályázatokra az illetékességi területéről benyújtott támogatási kérelmekkel kapcsolatban, feltéve ha ez a jogkör a pályázati felhívásban is szerepel;
- véleményt nyilvánít a megyei, illetve regionális fejlesztési koncepciókról, programokról, különösen azoknak a kistérség területét érintő intézkedéseit illetően;

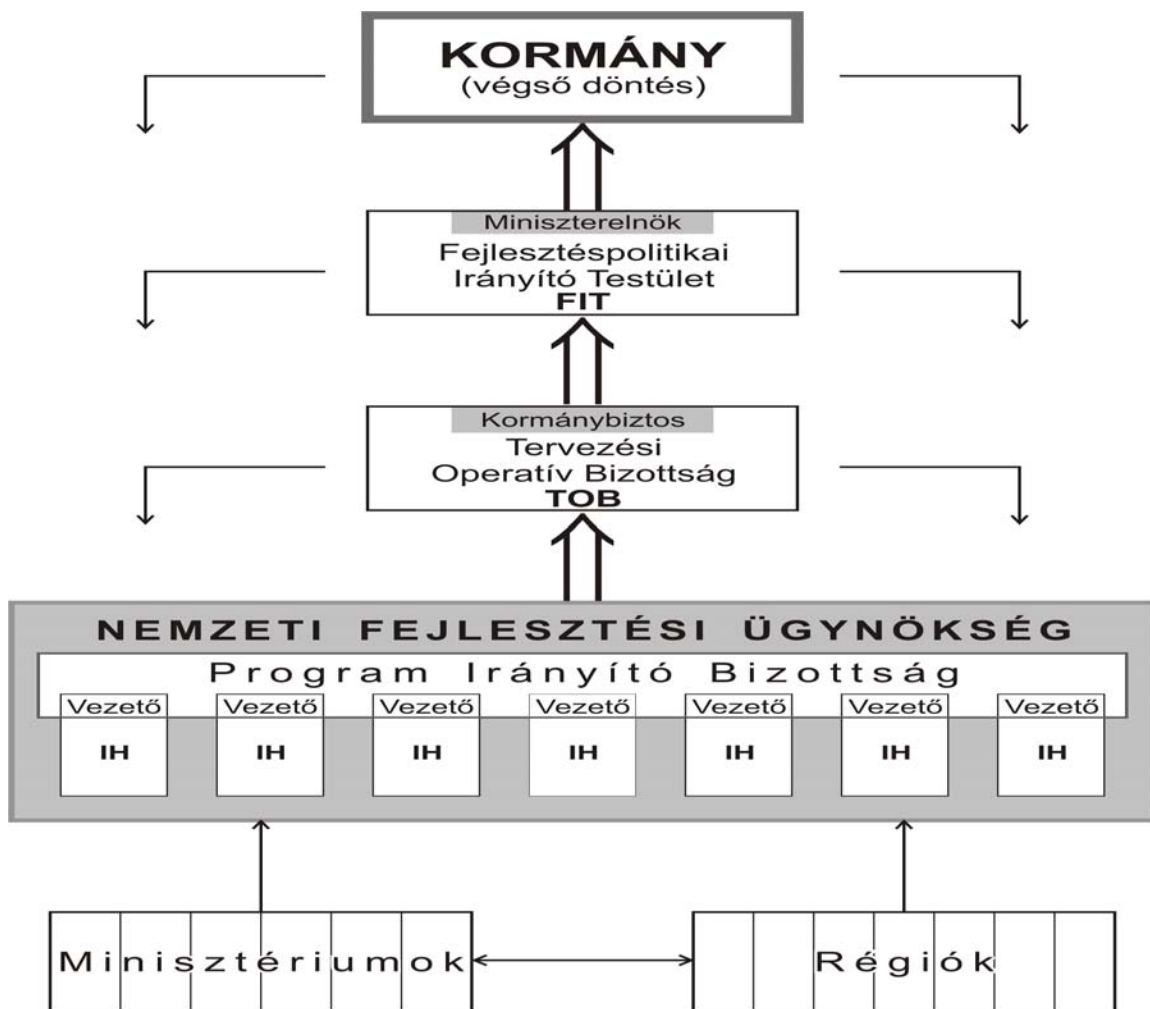
Kormány megbízottak kistérségi szinten

- ÚMFT Tanácsadó Hálózat
- Vidékfejlesztési Tanácsadó Hálózat
- Önkormányzati és Térségi Koordinátor Hálózat
- Helyi Vidékfejlesztési Irodák

Területfejlesztési önkormányzati társulás

- A települési önkormányzatok képviselő-testületei a közös területfejlesztési célok kidolgozására és megvalósítására jogi személyiséggel rendelkező területfejlesztési társulást hozhatnak létre.

A tervezés és a végrehajtás irányításának hazai intézményrendszere

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv közreműködő szervezetei

Operatív Program	Közreműködő Szervezet
GOP	MAG Zrt.
TÁMOP	ESZA Európai Szociális Alap Nemzeti Programirányító Iroda Társadalmi Szolgáltató Kht.
KEOP	KvVM- Fejlesztési Igazgatóság
ROP	Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. (ERFA) VÁTI kht. (ESZA)
ÁROP	Váti Kht.
EKOP	Váti Kht.
KÖZOP	Nincs adat
TIOP	Nincs adat

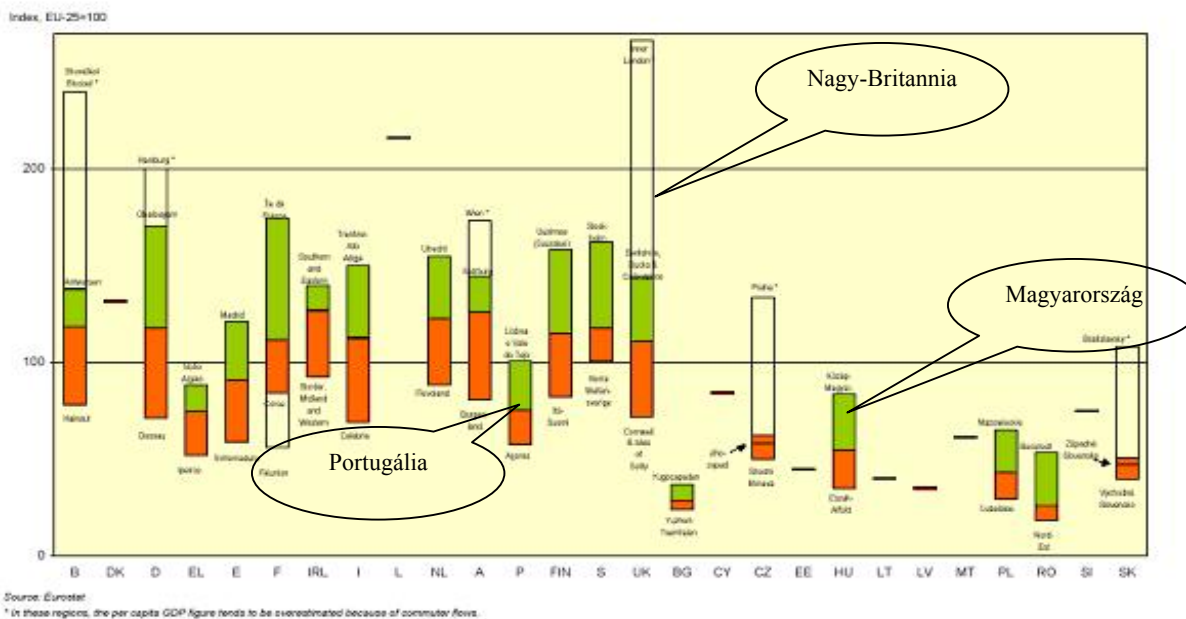
AZ EU REGIONÁLIS POLITIKÁJA ÉS A STRUKTURÁLIS ALAPOK

A regionális politika célja

A Római Szerződés 158. Cikkelye szerint:

„...gazdasági és szociális kohéziójának megerősítése érdekében, a Közösség célul kell, hogy kitűzze az egyes régiók fejlettségi szintje közötti eltéréseknek és a leghátrányosabb helyzetű régiók – beleértve a vidéki területeket - elmaradottságának csökkentését.”

Regionális különbségek 2000-ben

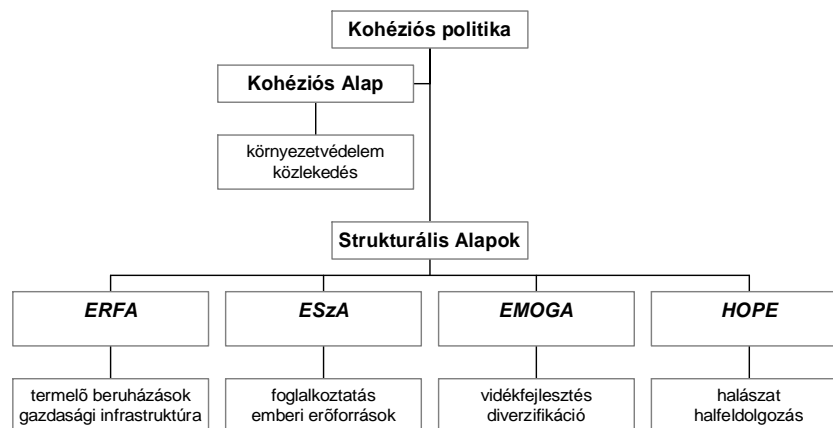
A regionális politika alapelvei

- programozás
- adicionalitás
- szubszidiaritás
- koncentráció
- partnerség

A pénzügyi források

- Strukturális Alapok (1260/99 EK. rendelet)
 - Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA, angolul *ERDF*)
 - Európai Szociális Alap (ESZA, angolul *ESF*)
 - Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Szekció (EMOGA, angolul *EAGGF-GS*)
 - Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (HOPE, angolul *FIFG*)
- Kohéziós Alap (1264, 1265/99 EK. rendeletek)
- Közösségi Kezdeményezések

Az EU-s regionális politika és a pénzügyi források kapcsolatrendszere

Az előcsatlakozási alapok

PHARE – ERFA, ESZA

ISPA – Kohéziós Alap

SAPARD – EMOGA, Leader+

A pénzügyi alapok jellemzői

ERFA (1783/99. EK rendelet)

- termelő beruházások (állások megtartása és teremtése érdekében)
- infrastruktúra fejlesztése (közlekedés, telekommunikáció, energia)
- helyi közösség- és foglalkoztatás-fejlesztés, KKV-k
- kutatás-fejlesztés
- információs társadalom
- olyan oktatási és egészségügyi beruházások, amelyek kedvezőek a régió strukturális alkalmazkodása szempontjából

ESZA (1784/99. EK rendelet)

- munkanélküliség, tartós munkanélküliség leküzdése
- társadalmi befogadás
- élethosszig tartó tanulás
- alkalmazkodóképesség, vállalkozókészség, K+F-hez kapcsolódó humán erőforrás-fejlesztés
- nők esélyegyenlősége

EMOGA (1257/99. EK rendelet)

- mezőgazdasági birtokba történő beruházás
- fiatal farmerek támogatása
- szakképzés
- mezőgazdasági termékek feldolgozásának és marketingjének javítása
- erdőgazdálkodás
- egyéb vidékfejlesztés

HOPE (1258/99. EK rendelet)

- halászati hajóállomány megújítása
- halászati termékek feldolgozása, marketingje
- aquakultúra
- halászati kikötők felszerelése
- társadalmi-gazdasági intézkedések
- halászat-specifikus szakképzés

Kohéziós Alap (1164/94. EK rendelet)

- konvergencia-kritériumok elérése érdekében
- „kohéziós országok” számára
- infrastrukturális és környezetvédelmi nagyprojektek
- minimális támogatás: 10 millió euro

Közösségi kezdeményezések

- Interreg
 - határokon átnyúló, nemzetek közötti és interregionális együttműködés és tervezés
- Leader +
 - vidéki térségek fejlesztése a helyi szintek aktív közreműködésével
- Equal
 - a munkaerőpiacon kialakult hátrányos helyzet és mindennemű egyenlőtlenség leküzdése
- Urban
 - válságban lévő városok és városias területek fenntartható fejlődésének elősegítése

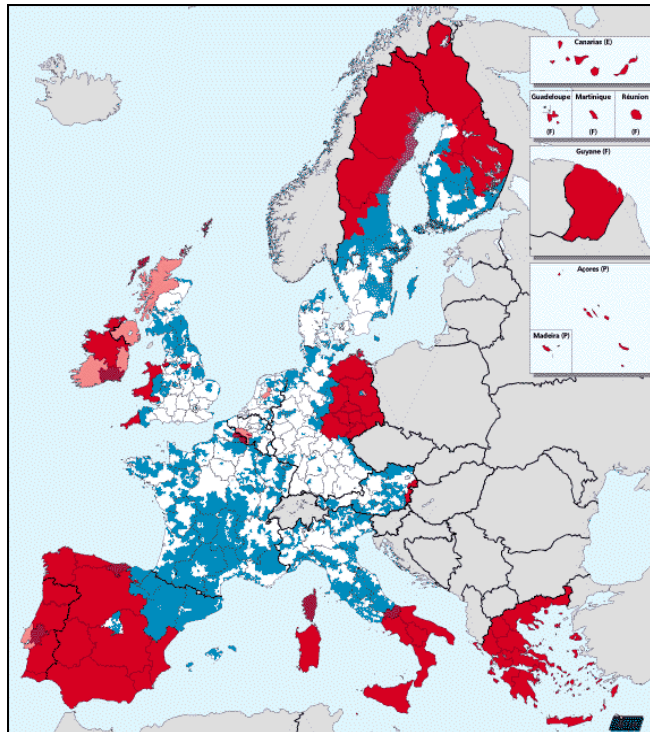
Kik kapják a támogatást?

- végső hasznélvezői az Unió állampolgárai (magánszemélyek, vállalkozók, egyesületek, cégek)
- pályázók
(civil szervezetek, önkormányzatok, vállalkozások)
- ahová pályázik = végső kedvezményezett
(régió, minisztérium, vagy azok háttérintézménye)

Célkitűzések

1. azok a (NUTS II.) régiók, ahol a vásárlóerő-paritáson számított GDP nem éri el a közösségi átlag 75 százalékát
2. azok az ipari, mezőgazdasági, nagyvárosi, illetve halászati régiók, amelyek a gazdasági és társadalmi átalakulás nehézségeivel kénytelenek megküzdeni
3. azon 1. célkitűzésbe nem tartozó régiók fejlesztésére szolgál, ahol a szakképzési, az oktatási, a foglalkoztatási rendszerek modernizációja, és az új igényekhez történő alkalmazkodás szükségessé válik

Támogatott régiók (2000-2006)

Hogyan lehet pénzhez jutni?

- A támogatásra jogosult térségekre Fejlesztési Tervet kell készíteni
- Alapvetően régiós szinten (NUTS II)
- Az adott ország kormánya határozza meg
 - **Regionális tervek**
(Egy-két fejletlen régió jogosult)
 - **Nemzeti Fejlesztési Terv**
(Ha több, vagy minden régió érintett)

A tervezés menete

A) *NFT - Nemzeti Fejlesztési Terv*

1. Nemzeti Fejlesztési Terv
Közösségi Támogatási Keret
2. Operatív Programok
3. Programkiegészítő Dokumentumok

B) Egységes Programozási Dokumentum

- Egy tárgyalási fordulóban fogadja el az EU Bizottság
- 1 milliárd euró alatt
- 2. célkitűzés - jogosult térségeiben

A Közösségi Támogatási Keret szerkezete

- Helyzeteírás
- Cél(ok), prioritások
- Pénzügyi táblák

- Ex-ante értékelés
- Koherencia más politikákkal
- Partnerség
- Monitoring és értékelés rendszere

Operatív Program

- Operatív Program szerkezete
 - Prioritások
 - Intézkedések
 - Indikátorok
 - Részletes pénzügyi terv
 - Végrehajtás intézményrendszere

Programkiegészítő dokumentum tartalma

- Intézkedés leírása
- Támogatható tevékenységek
- Projekt kiválasztási kritériumok
- Támogatás formája és mértékének felső határa
- Végső kedvezményezettek és címzettek
- Pénzügyi terv
- Indikátorok
- Horizontális témák (fenntarthatóság, esélyegyenlőség)

Regionális tervezés, menedzsment az EU-ban

Területi közigazgatás, Kistérségek, önkormányzati társulások

Területi közigazgatás - történet

- Magyarországi közigazgatás, megyerendszer
 - Nemesi vármegyerendszer
 - Habsburg területi közigazgatás
 - Mezővárosok (Erdei Ferenc)
 - a II. világháború utáni területi igazgatás a járások (A kistérség magyar prototípusa)
- EU → régiók – kistérségek
- Magyarországi kistérségek
 - Társulások
 - Statisztikai kistérségek

felülről
kívülről
organikusan

Az állam szerepe

- Hármaskör funkció
 - törvényhozó
 - végrehajtó
 - igazságszolgáltató
- Felülről-alulról szerveződő állam, önkormányzat
Igazgatási rendszer - köz igazgatás
Társadalmi nyilvánosság,

Uralom, hatalom, hatalomgyakorlás

- uralkodó személy vagy társadalmi réteg

Típusok

- auto-, techno-, büro-, demokrata

Globalizálódás - államszövetségek

Közérdek - magánérdek

- Hatalom - egymással szembehelyezi
- Hivatal - egyeztet a közérdek szempontjából
- Élet - magánérdekek összegződéséből létrejövő rendszer

- KÖZösség viszonyosság reciprocitás
- KÖZpont irányítás, elosztás redisztributív
- KÖZHatalom megegyezés alku (piac)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM POLLACK MIHÁLY MŰSZAKI KAR

ÉPÍTŐMÉRNÖK ALAPKÉPZÉS –OKTATÁSI ANYAG

TÉRSÉGEK

Régió definíció

- Területileg homogén gazdasági-társadalmi egység, amelynek saját intézményrendszere és identitása van.
- Régiók felértékelődése az EU-ban
- NUTS rendszer
- öt elemű statisztikai / nyilvántartási rendszer
- regionális támogatás → NUTS II szinten

Régió - megközelítések

- Társadalmi / filozófiai szempontból
a szellemi, kulturális egybetartozás, társadalmi kapcsolatok, folyamatok egységessége fontos.
- A gazdasági megközelítés
a valós gazdasági kapcsolatokra, erőforrások áramlására, gazdasági szempontú egységességet veszi alapul.
- Jogi, közigazgatási szempontból
jól lehatárolt feladatokkal, területtel és központtal rendelkezzen, amelyet jogszabály szabályoz.

Régiók az EU-ban

Nincs EU jogszabály a régiók beosztására és feladataira vonatkozóan!
(ld. előző fejezetet is!)

NUTS rendszer

- öt elemű statisztikai / nyilvántartási rendszer
- változatos méretű, feladatú terület egységek
- 1059/2003. EK rendelet szabályozza a területi egységek nagyságrendjét

A NUTS területi egységek

- NUTS I. – országok
- *NUTS II. – régiók - a regionális támogatások szintere*
- NUTS III. – megye
- NUTS IV. – kistérségek
- NUTS V. – helyi önkormányzatok

Régiók felértékelődése az EU-ban

- Globális folyamatok - verseny
- Érdekérvényesítés / Etnikai szempontok
- Tervezési funkció
- Finanszírozási képesség
- EU támogatás alapja

Régió típusok

Terület:

- Észak-Svédország - 154 850 km²
Övre-Norrland (S)
- Hamburg (D) - 755 km²

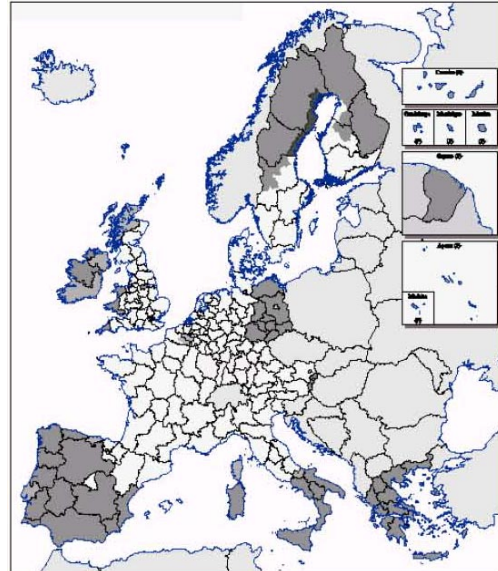
Lakosság:

- Katalónia (E) - 6,1 millió fő
- Észak-Skócia - 368 000 fő
Highlands and Island (UK)

Közigazgatás:

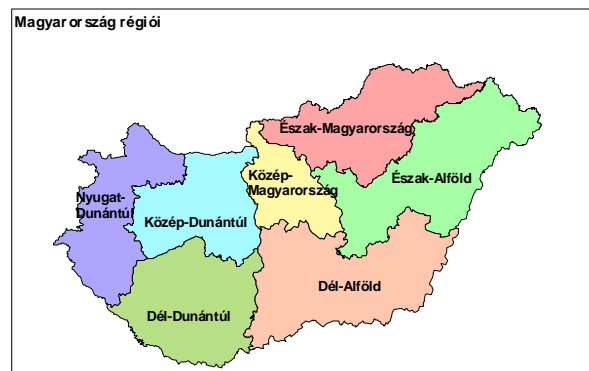
- Bajorország (D) - önálló kormány

DK-Régió (IRE) - statisztikai tervezési egység

Magyarország régiós felosztása

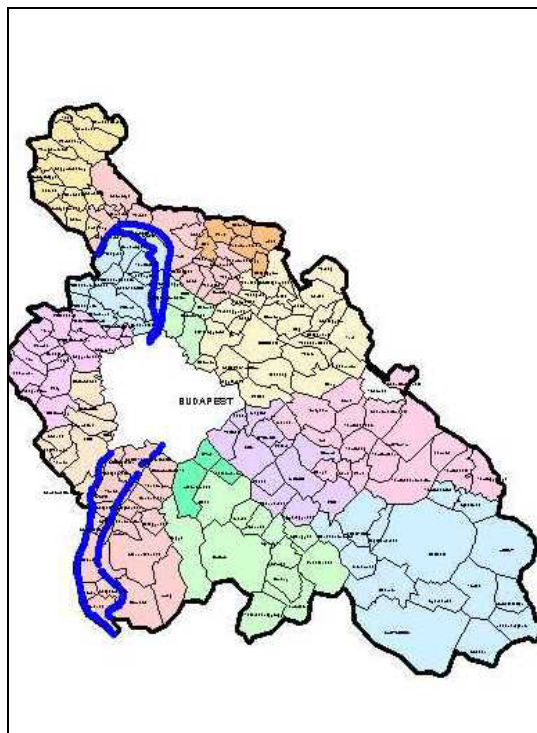
Tervezési – statisztikai régiók

A Közép-Magyarországi Régió (például)

Közép-Magyarországi Régió részei:

- Pest megye
- Budapest
- 15 kistérségi területfejlesztési önkormányzati társulás
- 185 település

A kistérség

- Térségi társulás
- Statisztikai (tervezési) kistérség
- Területfejlesztési egység
Az EU regionális fejlesztési politikájának lényeges támogatási célterülete.
NUTS kategória

Területfejlesztés – regionális fejlesztés

- Gazdaságfejlesztés
- Infrastruktúra fejlesztés
- Társadalmi fejlesztés

Közös:

beavatkozás a fejlődés spontán folyamataiba

Alaptípusok, példák

- Magterületek decentralizációja
London / Ebenezer Howard
- Ipari újjáépítés
Dél-Wales, Dél-Skócia
- Elmaradott térségek felzárkóztatása
New Deal, Lengyelország

Területfejlesztés Magyarországon

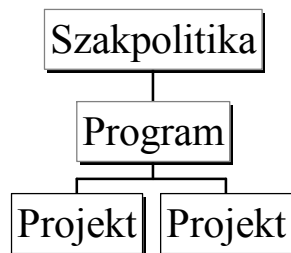
- 1990 „térgazdaság” kialakulása
- 1992 Területi válságok mérséklése
területfejlesztési Phare program
Integrált Borsodi Szerkezetátalakítási Program
kiegyenlítés túlzott szerepe
- 1996 Területfejlesztési törvény
források - csekély méretűek
túltagolt intézményrendszer
- 1998 Országos Területfejlesztési Koncepció
7 régiót definiál

Klaszterek definíciója

- Számos megközelítés
 - Porter (USA): kulcs, a vállalatok és intézmények közötti együttműködés, az ismeretek koncentrációja
 - Közép-Olaszország: ipari körzetek létezése - statisztikai mutatókkal igazolható
 - EU Vállalkozásfejlesztési Igazgatóság: hangsúly az azonos területen megvalósuló együttműködésen
- Nincs hivatalos definíció
- Egy adott régióban azonos ágazatban tevékenykedő együttműködő vállalkozások és támogató szervezetek csoportja (OECD alapján)

Szakpolitika – program - projekt

Szakpolitika (policy) – politika (politics)

A (szak)politika jellemzői:

- Célja van (jól definiált)
- Eszközök kerülnek hozzárendelésre
- Politikai döntéseket igényelnek, alapjait politikusok határozzák meg
- Időben változik, az eredeti irányelvek, a későbbi tapasztalatok és „események” függvényében

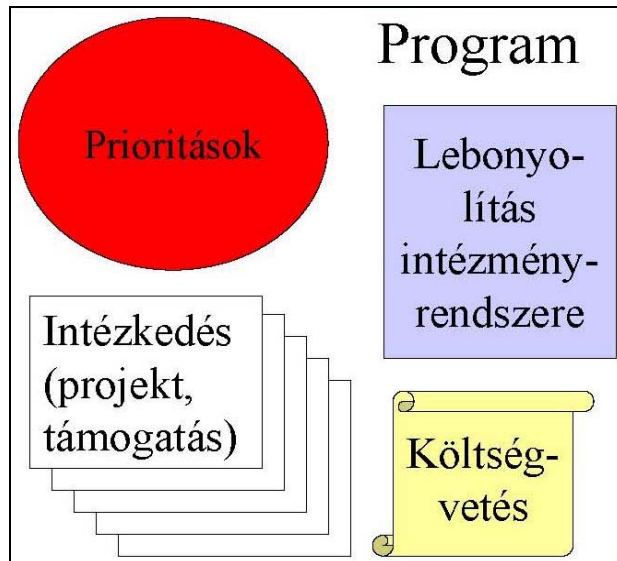
Fontosabb politikák az EU-ban

- Közös Agrárpolitika
- **Gazdasági és szociális kohézió** - Kohéziós (regionális) politika
- Európai Monetáris Unió
- Vidékfejlesztés
- Környezetvédelem
- Foglalkoztatáspolitikai
- Versenypolitika
- Esélyegyenlőség férfiak és nők között

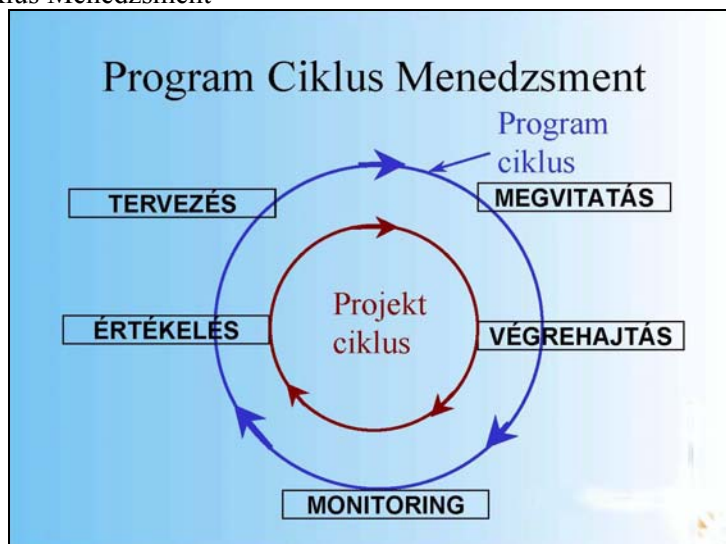
A program

- Alapja egy politika, annak strukturált megjelenítése
- Jellemzői:
 - Célorientált (számszerűsített)
 - Több éves (programidőszak)
 - Elfogadott (végrehajtható)

- A program elemei

- Program Ciklus Menedzsment

Nyilvánosság, Partnerség

Definíciók

KÖZÖSSÉGI RÉSZVÉTEL

A fejlesztési folyamat nyilvánosságának, társadalmi ellenőrzöttségének biztosítása

PARTNERSÉG

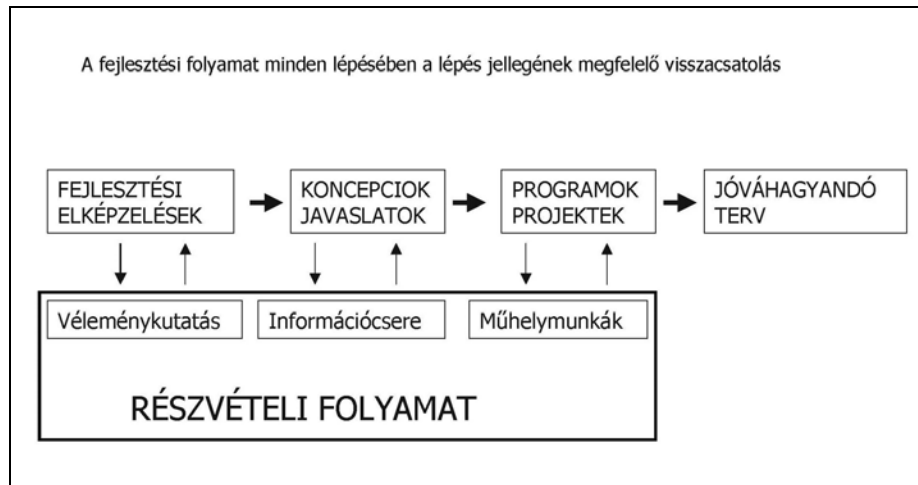
Szervezeti együttműködés a megvalósítás hatékonysága érdekében

1260/99 EK rendelet

P.P.P. - Public Private Partnership

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM POLLACK MIHÁLY MŰSZAKI KAR

A részvételi folyamat logikája

A részvételi folyamat szereplői

- Fejlesztők, döntéshozók
- Önkormányzat (képviselők, hivatalnokok)
- Tervezők (szakértők, menedzsment)
- Civil szervezetek
- Közösség, lakosság, állampolgár

A részvétel módjai, technikái

MUNKASZAK	Információ gyűjtés	Közös elvi alap megteremtése	Tervezetek kidolgozása	Konszenzus teremtés
MŰVELETEK	sajtófigyelés véleménygyűjtés ötletbörze E- kommunikáció	bemutatók csoportos viták fórumok közös SWOT	forгатókönyvírás játsszaszimuláció charette műhelymunka	műhelymunka munkabizottság
PRODUKTUM	Szórólapok Ötlettár	Beszámolók Megjelenítések	Program változatok	Kiadványok Dokumentáció
EREDMÉNY	Vélemények köre bővül, kockázat csökken	Érdekvényesülés	Működőképes megoldások	Konszenzus

A csoportfolyamat fejlődése

- Formálódás (forming)
- Ütközés (storming)
- Normák kialakítása (norming)
- Alkotás, megjelenítés (performing)
- Összhang (sinergy)

- Előkészítés, utógondozás (működtetés)

Partnerség

- A strukturális alapok 1988-as reformjával vezették be
 - szoros együttműködést jelent a bizottságok és a tagállamok által kinevezett nemzeti, regionális és helyi szintű szervezetek között
- 1993-ban kiterjesztették az elvet
 - együttműködés egy adott szinten belül az önkormányzat, a gazdasági, a szociális partnerek, a civil szervezetek között
 -

A partnerség alapelve

- Partnerség magában foglalja a “szoros együttműködést” az Európai Bizottság és a minden tagországban nemzeti, regionális, helyi ill. más szinten felelős hatóságok között, ebbe beleértve a tagállamokon belüli gazdasági és társadalmi partnereket is. Ez az alapelv az előkészítés kezdetétől egészen az egyes intézkedések végrehajtásáig “alkalmazandó teljes összhangban az egyes tagállam intézményi, jogi ill. pénzügyi erejével” ... EU Strukturális Akciók 2000-2006

A partnerség célja

- Programok hatékonyabb végrehajtása
- A program prioritásai és tevékenységei jobban illeszkedjenek a valós szükségletekhez
- A helyi fejlesztési kapacitás erősítése

A partnerség fajtái

- Programozási partnerség
 - tervezés
 - végrehajtás
 - program adminisztráció
 - monitoring, értékelés
- Projekt partnerség
 - megvalósítás alatt
- Vertikális és horizontális

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM POLLACK MIHÁLY MŰSZAKI KAR

Programozási partnerség

- Ex ante értékelés alatt
- A programozási dokumentumok előkészítése alatt
- Pénzügyi források hozzárendelésekor
- A jogosultság kritériumainak meghatározásakor
- Monitoring és újraprogramozás alatt

A partnerség a programozási fázisokban

- Hozzájárul a program előkészítéséhez
- A Európai Bizottság és a tagállam közötti egyeztetésbe a regionális partnerek bevonása
- Hozzájárul a projekt kiválasztási kritériumok összeállításához
- Legfontosabb szerepe a program kidolgozásának és értékelésének a fázisában van

Projekt partnerség

- A *terv* megvalósítása alatt
 - - a projekt céljainak meghatározásához, hogy megfeleljenek a specifikus helyi szükségleteknek
 - - a megvalósíthatóság támogatására
 - - alternatívák közti választáshoz
 - - a projekt eljárásrendi és szervezeti megtervezéséhez,
 - - a projekt pénzügyi tervéhez

A projekt partnerség fajtái

- Formális (intézményes) projekt partnerség
 - -EU szinten, országos és területi szervezetek
 - -Helyi szervezetek
- Informális projekt partnerség
 - Önkormányzatok, gazdálkodó szervezetek, civil szervezetek

A partnerség hatása a projektmenedzsmentre

- Hozzájárul a regionális és a helyi intézményi kapacitás megerősítéséhez
- Erősíti a területi integrációt
- Az informális partnerség felgyorsítja a formális partnerség kialakulását
- A partnerség nagysága nem feltétlenül jár együtt a hatékonysággal

1.példa - Great Vancouver Development Plan

	1. Lépés	2. Lépés	3. Lépés	4. Lépés	
LÉPÉSEK	a lakosság ötletei, elképzelései; véleménypostázás	a javaslatok megvitatása; ötletbörzék	mérlegelés; munkacsoportok (témakörönként)	javaslatok véglegesítése; nyílt viták	
RÉSZVÉTELI MÓDOK	csoporthoz megbeszélések; lakossági brain storming; interjúzás	vitafórumok	műhelymunka	társadalmi szervezetek véleményei	
DOKUMENTÁLÁS	eszköztár	javaslatgyűjtemény	átdolgozott javaslatok, kommentálások	irányelvek (első változat)	irányelvek (végleges)
IDŐTARTAM	3-4 hónap	3 hónap	2 hónap	3-5 hónap	

2. példa - Leader - program: Grancia Park (Olaszország)

A partnerek:

- Önkormányzatok
- Önkormányzati szövetségek
- Non-profit szervezetek (kulturális örökség, környezetvédelem)
- Kis és középvállalkozások a turizmusban
- Kis mezőgazdasági cégek szervezetei

A partnerség intézményi struktúrája:

- KFT forma
- Könyvelő
- Általános manager
- Végrehajtó testület
- Részvényesek gyűlése
- Önkormányzatok tanácskozó bizottsága

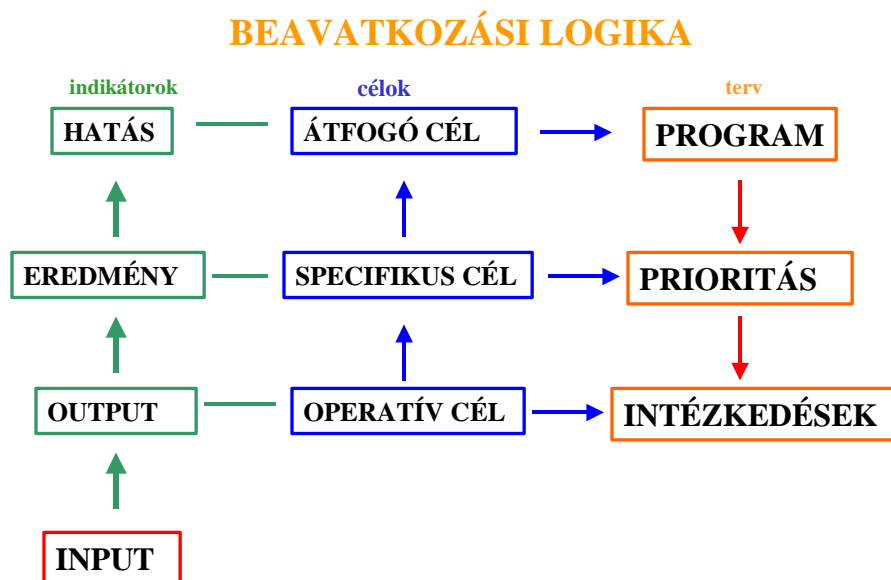
STRATÉGIAI TERVEZÉS, PROGRAMOZÁS

A terv szerkezete Helyzetleírás

- Elemzés: erősségek, gyengeségek, veszélyek, lehetőségek (SWOT)
- Probléma-fa: ok-okozati elemzés
- Cél-fa
- Vízió
- Prioritások : a fejlesztés fő területei
- Intézkedések

- (előzetes)Pénzügyi táblák
- Ex-ante (előzetes) értékelés
- Partnerség dokumentálása

Beavatkozási logika

Indikátorok – a célok elérésének mérése

- *Input indikátor:*
 - elköltött pénz, intézményi erőforrás
- *Output indikátor:*
 - fizikailag létrehozott eredmény (pl. megépült út km-ben, oktatott emberek száma stb.)
- *Eredmény indikátor:*
 - az output közvetlen hatása a haszonélvezőkre (pl. út: lecsökkent utazási idő)
- *Hatás indikátor:*
 - az „eredmény eredménye”, az átfogó cél elérése (pl. megnövekedett kereskedelem)

Probléma - elemzés

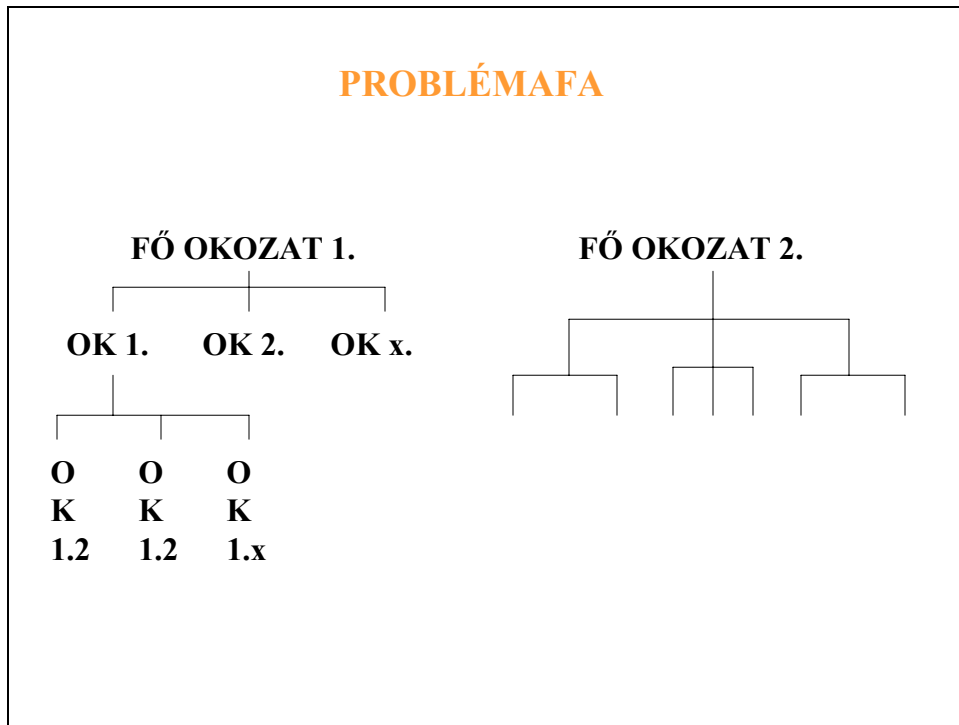
1. Azonosítás

- Ötletroham (brainstorming)
- SWOT-ból

2. Ok-okozati összefüggések feltárása

- Probléma-hierarchia felállítása
- Kiinduló probléma?
- „Ok-okozat” algoritmus
- Kapcsolatok felrajzolása

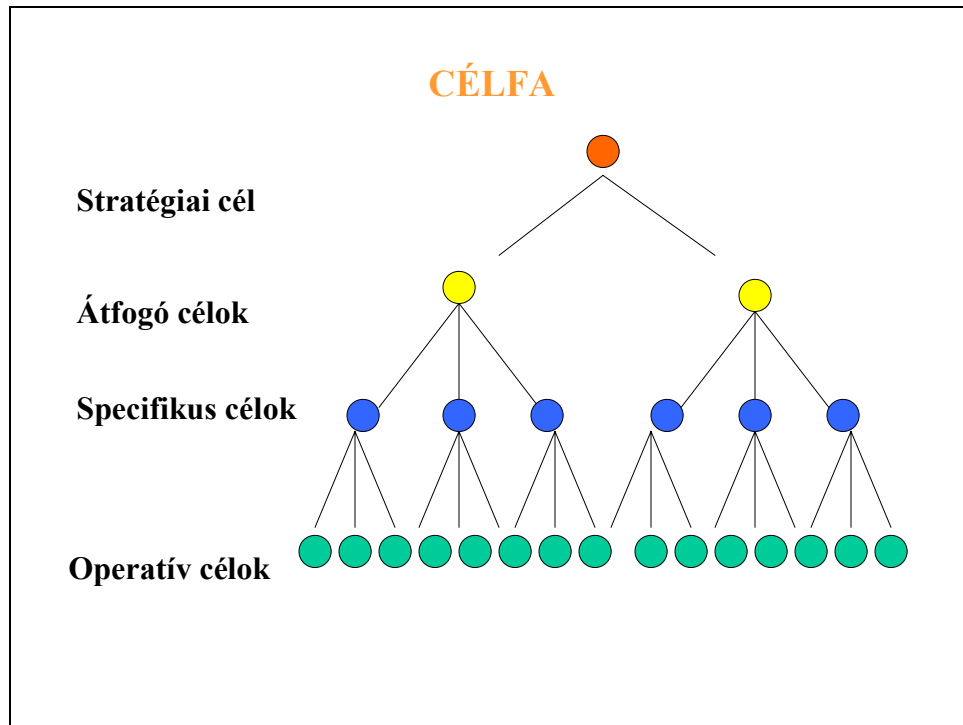
Problémafa

Cél - fa

- „Átfordított” probléma-fa = cél-fa
- Ok-okozatból eszköz-cél lett
- A logika igazolása

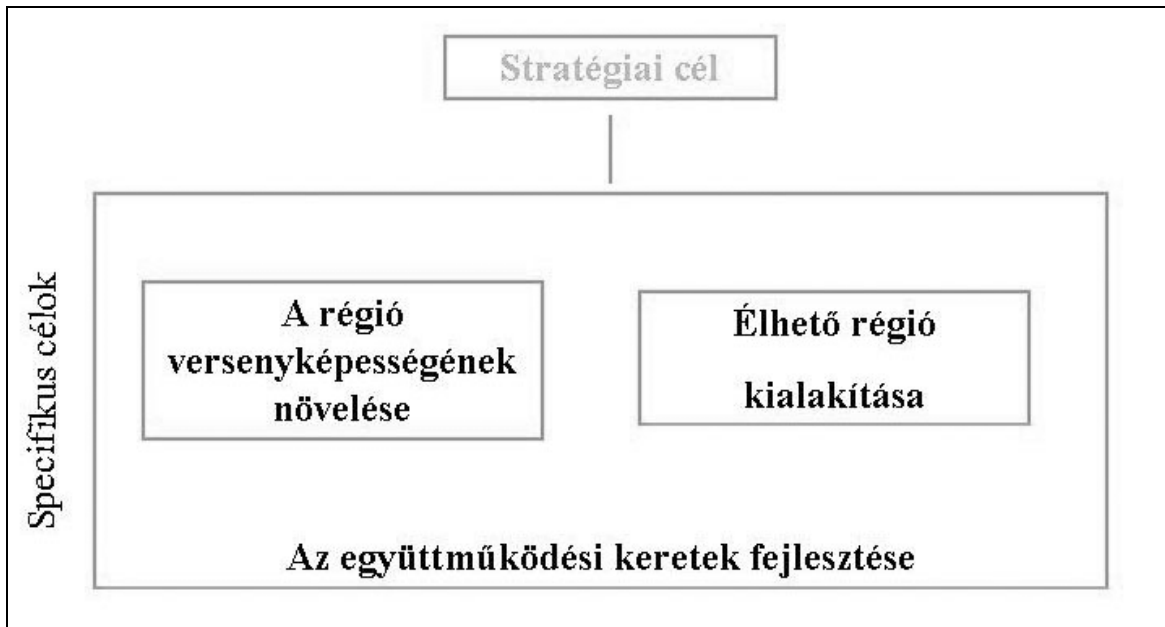
Célfa

Egy Régió Stratégiai Tervének jellemzői (Középmagyarországi Régió)

- Az EU Strukturális Alapok metodikája szerint készült, az országban elsőként
- „Fordított” logika (forrásokhoz rendel akciókat)
- Partnerség - valós és virtuális eszközökkel
 - workshopok
 - kapcsolatfelvétel az üzleti szférával
 - honlap
 - törvényi egyeztetés
- Integrálja az elkészült korábbi anyagokat
- Független „Ex Ante” értékelés készült
- Ügynökség része a tervező csoportnak

Célok rendszere

A stratégiai terv prioritásai

- Vállalkozásfejlesztés
- Emberi erőforrások fejlesztése
- Infrastruktúra fejlesztés és a környezet állapotának javítása
- Vidékfejlesztés - területi kiegyenlítés
- E-régió kialakítása

Intézkedés szerkezete

- (Rövid) leírás és létjogosultság
- Célok
- Hatókör
- Földrajzi lefedettség
- Indikátorok
- Menetrend
- Projekt-kiválasztási kritériumok
- Költségek
- Felelős szerv
- Végző kedvezményezett

Az Indikátorokról bővebben

Indikátorok:

A program információs rendszere

Mire jók az indikátorok?

A program megvalósítás sikerének mérésére

Segít:

- Kommunikációban
- Tárgyalásban
- Döntéshozatalban

Indikátorok kiválasztása

- A *mutatók* határozzák meg a teljesítés elvárt minőségét, amely szükséges a célok eléréséhez:
 - A célcsoportot (kinek?)
 - A mennyiséget (mennyit?)
 - Minőséget (milyen jól?)
 - Időt (mikorra?)
 - Helyet (hol?)

A *mutatók* legyenek:

- Specific (specifikusak)
- Measurable (mérhető)
- Achievable (elérhető)
- Realistic (reálisak) és
- Time-based (idő-alapúak)

Indikátorok típusai

- Származtatás szerint:
 - elemi, származtatott és összetett
- Összehasonlíthatóság szerint:
 - egyedi, szokásos vagy kulcs-
- Tárgy szerint:
 - környezeti vagy program-
- Programcél szerint:
 - input, output, eredmény- vagy hatás-
- Értékelés szerint:
 - relevancia, hatásossági, hatékonysági vagy teljesítmény-

Származtatás szerint

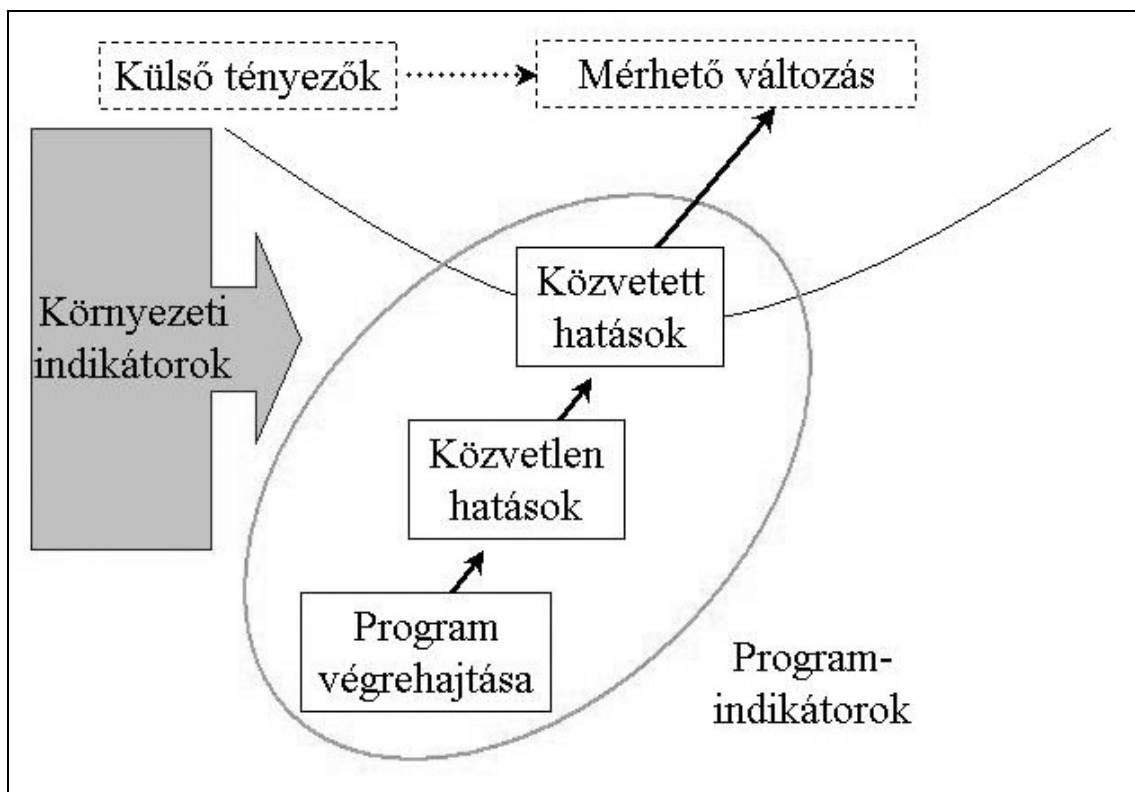
- Elemi
- Származtatott (arány)
- Összetett (súlyozott)

Indikátorok jellemzők (descriptions) és minősítések (scores)
Felbontás (szektorok, életkor stb. szerint)

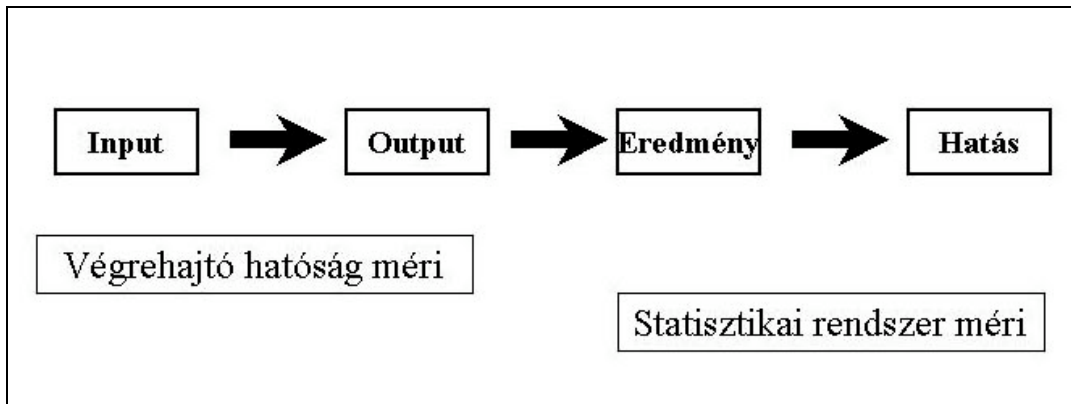
Összehasonlíthatóság szerint

- Egyedi (intervenciós célokra)
- Szokásos (összehasonlításra)
- Kulcs- (nemzetközi összehasonlításra, értékelésre)

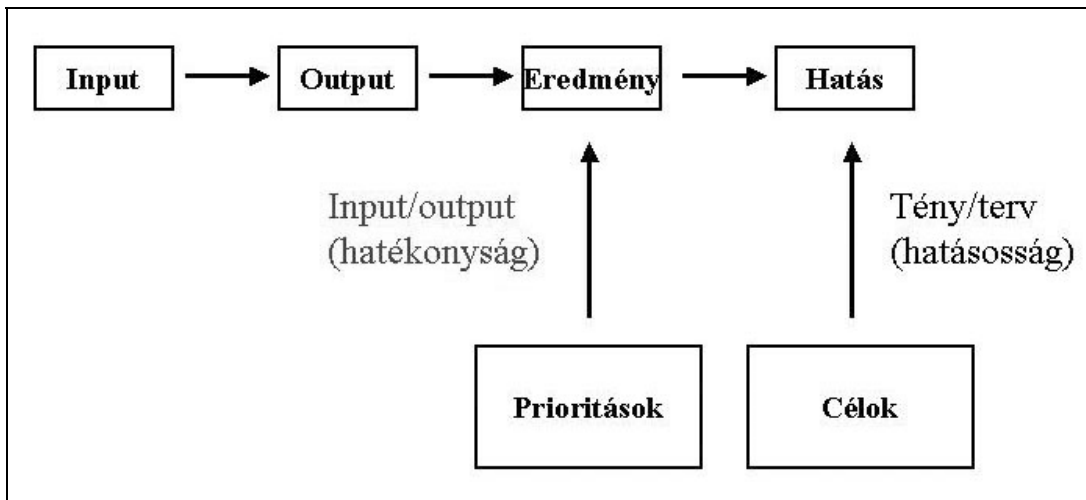
Tárgy szerint

Programcél szerint

Értékelés szerint

Forrásmunkák:

Tóth Zoltán – Hübner Mátyás
Településtervezés I. – II.

A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere
MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs
Előadás anyag

Előadások a területfejlesztésről
PRO Régió Ügynökség
Előadás anyag

Országos Területfejlesztési Hivatal
<http://www.oth.gov.hu/>

<http://www.rkk.hu/teruletfejlesztes>
http://www.bmeip.hu/eip_kiadvany.html
<http://www.terport.hu/>
<http://www.bm.hu/web/portal.nsf/html/teruletfmenu.html>

Európai Alkotmány szerződés - magyar nyelvű kiadás
<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/JOhtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:HU:HTML>

Csatlakozási szerződés
http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Europai_Unio/Dokumentumok/Csatlakozasi_Szerzodes.htm

Letölthető kiadványok, több nyelven
http://www.europa.eu.int/comm/publications/atoz_en.htm

Európai Tükör
<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=5257>

Európai Tükör - Műhelytanulmányok
<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=5335>

A LEADER Program
<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=4246>

Az unió kapujában - Válogatás a PHARE-program projektjeiből
<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=2254>

Strukturális Alapokról mindenkinek
<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=3474>

Az Európai Unió által társfinanszírozott pályázatok rövid összefoglalója
<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=2659>

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM POLLACK MIHÁLY MŰSZAKI KAR

ÉPÍTŐMÉRNÖK ALAPKÉPZÉS –OKTATÁSI ANYAG

Pályázati kézikönyvek

<http://www.nfh.hu/xindex2.htm?t=2&i=1539>

Az EU-val kapcsolatos könyvek gyűjteménye

http://www.eu2004.hu/index.php?op=tenyek_hatteranyagok&ha=3&PHPSESSID=f1384d0f2bcc170c10b5c7ff880d4a48

A csatlakozással kapcsolatos könyvek gyűjteménye

http://www.eu2004.hu/index.php?op=csatlakozas_hatteranyagok&ha=3

Hazai európai uniós kiadványok tematikus csoportosításban

http://www.gkm.gov.hu/balmenu/kiseskozepvallalkozasok/_euintegracio/eus_kiadvanyok.html

<http://www.bmeip.hu/download/12%20pont.doc>

<http://www.bmeip.hu/download/institutions.doc>

<http://www.bmeip.hu/download/kulgazd.doc>